

Z. Németh István

A verskedvelő anyajegyüzér

Első beismerés. Bármerre is nyúlnál, mostanában mindig ugyanaz a verseskötet akad az eszedbe, a fércbuk hatalmas pemzlivel ezt mázolja a retinára, beszélnek róla a buszon, a buszmegállóban, a műtőasztalon, a hűtőgépben. Igen, Karcinogén Ede kötetéről van szó, a harmadikról, amely *Cukrozott pocsolya* címmel látta meg az olvasóközönséget. A Drill Kiadó adott életet ennek a halkán lüktető szeretetcsomagnak, ő indította világmegbántó útjára ezt a lapozható lélekvesztőt, ezt a drága papírcsónakot, mely mint egy űrbe küldött krómtábla hirdeti: van élet a Földön, a híd alatt és mindenek fölött. Ércmunkák, mondhatnánk, a lélekből kiolvadó zenék, itt-ott beúszó recsegéssel; katapult a kék szárítókötélként hullámzó horizontra még olyanoknak is, akiknek eszük ágában sem volt repülni, s különben is, általában félnek kimerészkedni az utcára, titkos naplójukat pedig főleg nem mutogatják senkinek, de általában még önmaguk elől is titkolják a kódot. Nem tudnék a versei közül egy olyat sem kiemelni, amelyikre undorral bekent ujjal kéne mutogatni, vagy állandóan műsoron tartani mint a dilettantizmus egyik megríkító példáját. Tizenkét költemény, tizenkét állatövi jegy, tizenkét dühös olvasó.

A költő elindul. Kezdetben még bizonytalanul tipeg, de aztán ráérez a lépegetés ritmusára. Akik látják, összepusmogznak mögötte: megy ez! A költő már a kezét is lengeti, ide-oda beinteget, kapualjak, szoknyák alá, aztán megpróbál a haladásra koncent-

rálni. Már stílusa van, ahogy szedi a lábát, érzi, ahogy hátgerincében – mint hőmérőben a higany – fel-alá mászkál a folyadék, riszálja magát (a velórázás tipikus esete), több cipőhossz van mögötte, mint amennyi mákos virslit egész életében megevett, már megtölti tartalommal hátrahagyott, a sáros talajba jócskán belemélyedt lábnyomait... Ekkor hirtelen ötlettel gyermekcipőjét fűzős, ormóttan fekete bakancsra váltja, futni szeretne, de közben érzi, valami még visszatartja, lázasan lesi a sebességmérőt, szeme előtt kockás zászlók lengenek logikátlan parancsokat sugallva (horgonyt le, vitorlát fel), s mikor a legjobban kéne egy kis sebességet csempészni a rohanásba, sántítani kezd. A nézősereg összenéz, a többi kocogó kispajtás hátra, a birodalom már-már visszavág: mitől ez a bicegés? A költő látványosan megvonja a vállát, és alig hallhatóan azt mondja, amit sosem írt volna le Babits. Cipőmben itt ez a kurva kavics.

Aztán jó esetben piszkálás jön: cipőből a kavicsot, kötetből a verset, játékból az élvezetet. Írós palacsinta, ínházi büfé, a mócsingot tessék a tenyér szélére rakni, borisszák kezében talpas pohár csillog, már csak fogadásból is mindenki eljön egy ilyen fogadásra. Vaku villan, készül a maratoni fotó, a költő a borostáit sercegteti a függöny mögött: Istenem, hát ez vagyok én? Vagy lehet, hogy a költészet gyanúja vetül rám?

A nézőtér csendes, újra csendes. Itt-ott felvonási tünetek. Az Entré-t egy enteri őr őrzi, amolyan villoni

jelenség. No tessék! Heveny asszociációk az agylebenyperemen: kötél + nyak = Villon. A költő ajánlja magát, elébe siet saját magának, áldozati tárgyait a gyermekkorból csempészi elő: kispárna, kakaó, kisautó, hintaló. Meg persze sok régi kiscipő, amikből a cica elvitte már a Mikulás ajándékát, s talán azóta az ördög is a Mikulást.

De az a gyomnövény szúrja belé az első szálkát, amely nem tudta jó előre, hogy így lesz. Kofánvágott részeg árusok a Gondolatcsarnokban, József ágyán a ráncokat meg nem igazítók, minden katasztrófák haszonlesői: szírom és lepel le hull rólátok, s ti ott álltok remegő bibékkel, bánatos porzókkal a lángpallossal már csak lélekben hadonászó költő előtt. Itt kell hogy legyen köztetek az az ismeretlen tettes, aki képes egy szonett első versszakát ellopni/privatizálni, hogy a vers ott kuporogjon a maga 4/4/3/3 sor(s)ával. Kezetekben még berreg a szonettköszörű, ne tagadjatok hát.

Néznek az ősök az égből, se szeri, se szája egyiküknek se: nézik, a több ezer éves performanszuk mit is fialt a mérgezett földön. Néznek a szüzek, kik kóchuszárral közöskültek, néznek a rosszlányok nyakig baracklekvárban. Apák és anyák szomorú őzszeme villan a ködboxótból. Hús nélkül szerelmet felszolgálni annyi, mint nadrágzsebből inni a szilvalét. Nyüzsögnek a jól bekamerázott világban a kisbetűs istenek, hónuk alatt injekciós tű, benne habos almaecet és persze mindennek a netovábbja. Mindez önmaga megvalósulását feltételezi a kocsmai fricskákban, ahol kavargó gyomroktól teli a talicska, s a dal a nép ajkán már kissé pimpósan pislákol, majd leütik a költőt, mint egy záróakkordot, s ő gyermeki mosollyal élvezi az ájulást, mint egy elfogadhatóan nyugalmas észlelési szintet, elméjében átszitalja

a létmetaforákat, füle körül döngenek a narrátorok, a terminátorok és a fraktálok, miközben a cipő lekerül lábáról, a kavics pedig messze gurul. A kavics, melyet nem sokkal később egy ifjú Diogenész forgat majd a szájában, hogy a sok dadogás után végre szónokká legyen. Vagy énekesé.

Egyik kedvenc női zeneszerzőm, Bea Thoven mondta egyszer: „Ha csinnadrattával kínálnak, rejtse el jól a füldugókat!”

Második beismerés. Rögtön az elején egy kávéházat látunk, ahol éppen könyvbemutató zajlik. Méltatások, méltatlankodások, untatások és öntetések döngönyözik a levegőt. A közönség – jobbára a költő kiterjedt rokonsága, ismerőse meg néhány istenfélő hazafi – négy emberre szegezi a tekintetét. A talpig öltönybe csomagolt költő szerényen kuporog a látómező friss fűvén, mellette büntársai nézik a közönség farkasszemét, előttük negyvenkilenc üres pohár csodálkozik az asztalon. Hirtelen széles karcsapásokkal egy pincér úszik a képbe, tálcaján újabb adag gondolatkiszáradás elleni körtepálínkával, de mily váratlan fordulatoktól lesz versberánthatatlan a sors: egy cápa is beódalog a képbe, pillanatokon belül utoléri szegény felszolgálót, aztán már csak azt látjuk, hogy vörös a képernyő, s halljuk, amint az előadó elégedetten csettint: „Hmmm! Kiváló ez a bladiméri!”

A rendező utasítása: ide reklám kell. A feszültséget több méter kinyomott fogpaszta oldja, amely a szöveg szerint vízvezetéken keresztül történő felúszás esetére biztosan cápamentessé teszi bármelyik mosdókagylót.

A történet nem kevésbé izgalmasan folytatódik, hiszen egy rendőrségi rohamautóból kimosolyg a kérdés: Ön a költő? Ön írta azt, hogy a megírt

vers csak ócska hamisítványa a meg nem írt versnek? Én. Akkor velünk jön. A hamisítást a törvény bünteti! Van magánál egy eredeti mintha? Erről Stacey tudna többet mondani, de mióta egy éjjel elrabolták a mályvabokor alól, különös hallgatásba burkolózik. Ahá! Szóval maga rabolta el! Dehogyan! Az utolsó sms-t nekem küldte: „mintha lépéseket hallottam volna”. Rendőrség szájvonogatva el. „Mintha egy színpadi mágia részesei lennének” – gondolja hangosan az éppen látóterünkben időző fogatlan apáca, és kedvetlenül kiharapja a kamerából a filmet. A kissé szürreális snitt végén a költő szivarra gyújt, behunyorít a kéken ordító távolságba, majd felteszi a lírikusi kérdést: – Ki tette többértelművé a szavakat? – A hangja kéretik a mondat vége felé egy kicsit remegni, a kamera hosszan vegye a kékeslila füstöt, szóljon valami Mozart, s egy másodpercre villantsunk be egy röntgenfelvételt is a költő tüdejéről. Ezután reklám, Stacey intimbetétet reklámoz, őt magát nem látjuk, csak hosszú, édenfekete haja csüng bele az eperlekvárba, alatta három érett rockzenész-kinézetű eperszem dzsemmel. Snitt. A költő baltával kapargatja az arcára fagyott csöndet – amely lassan holdkráterre dermed –, miközben Sz. Sz. képzőművész és népjólétkutató *Torinói halotti lepel* című festményét nézegeti. Czigán Leó eközben halkán alszik a sarokban, és színes tintákkal álmodik. Váltás, de nem meg-. Tornalja meztelen. Maya szintén. A képernyő alján sárga karikában a 34-es szám tűnik fel. A városka megkopott kövein a költő alakja válik láthatóvá, már messziről lerí róla: éppen a 48. születésnapját ünnepli. Hegedűn Daniil Ivanovics Juvacsev szellemalakja kísér(t)i, akinek – mióta egy merkaba Énokhoz hasonlóan az

egyekbe ragadta – kézfogása meglehetősen foncsorszagú. Maya felöltözik, Tornalja nem. Psszt! Mintha valaki hangosan aludna. A költő gondosan körülnéz a környéken. „Szép álmokat, Czigán!” – mondja, szűrős szemmel a kamerába néz, egy ideig még obulust forgat nyelve alatt, majd kockás pléddel betakarja az árokparton békésen szendergő pedagógust. Pillantása az alvó zsebére téved, amelyből gyűrött „naplójegyzetek” kandikálnak kifelé. A költő ámuló pislogással nézegeti a ceruzarajzokat, körülnéz, hallgatkozik, s mert denevér se pissen, mohón a saját zsebébe gyűri a zsákmányt. „Jó lesz ez még egyszer valamire” – sziszegi alig hallhatóan. Megint reklám, ezúttal neonfelirat: „Ki fél egy magányos frátertől?” A költőt látjuk (valahol Franciaországban), amint egy szószékről megáldja az arra rászorultakat. Rendezői utasítás: keressetek valahol egy őszinte szemű szamarat, aki majd bólogat.

A kalandok folytatódnak, a Tavasz (17 pillanata) beköszönt Európába. Ismeretlen éghajlatüzerek bújnak elő az utcakövek réseiből, akik előzőleg iszent a templomba zárták (szerencsére csak a kisbetűset, a rendező megj.). Tavaszt bárki vehet magának pár száz euróért, suttogják torkuk szakadtából, ám a reggelt nem hiszi el senki. A költő a legkisebb királyfi álruhájában van jelen, olcsó mozijegyet szorongat, majd leszáll a vityebszki este, vetítés meg sehol. Épp csalódottság és erőszakhullám zongorázik végig rokonszenves kultúrharcosunk hátán, amikor az égből hirtelen földet ér egy filmbeli megszabadító, s Neo bárkáján magával viszi a bolygónk erőtereivel rezignáltan rezonáló, enyhén hajritkult lírikusunkat, akinek még van ereje belelehelni a kamerába: „Bameg, a Batman elrabolt!”

Harmadik beismerés. Nincsenek már háborítatlan mélységei az erdőknek. A remetéek milliós nagyvárosok mélyére költöztek, hogy szembenézzenek az abszolút magány kihívásaival. Ülnek faarccal fantasztikus fabútoraik közt, az asztalon egy pohár gyantabor, mellette egy bontatlan palack mézgaször, körös-körül megcímzett, ám elküldetlen falevelek. DVD-kivetítőjük hangtalan leheli a falra a gyökérlábú-lombhajzatú idősobrok pompásabbnál pompásabb portréit. És mesélnek a mozdulatlan utazók: a szertelen facsemeték, a vén viharvert óriások, no meg a szemérmes, nem várt érintésre utolsó levelükig elpirulók.

A fákban még senki sem csalódott. Te is láttál már törzsörmestert, ki a fák törzsét ölelgette végtelen nagy szeretettel. Nem szégyellt hinni abban, hogy a fáktól életet adó energiát kaphat, s nem csalódott akkor sem, hogyha csak egy hangyacsalád tett kósza kirándulást ingujjától egészen a gumibotjáig. Láttál festőket, akik hajnaltól alkonyulatig álltak az erdő szélén, kezükben ecsettel nézték a gyönyörű fákat, éjjel lombsátorban aludtak, hogy a reggeli harmattal ke-

verhessék ki a szelídsztyenyék édes zöldjét, a borókacserjék pálinkás zamatát vagy éppen a nyárfák andalító susogását. Jártad már úgy a várost nyakadban fényképezőgéppel, hogy az embereket gondosan elkerülve lencsevégre kaphass egy-egy beton közé szorult gyöngye ágat, megörökítsd az ökölbe záródó őszi levelek egykedvű zsugorodását, a tavaszi virágba borulás boldog menyasszonyi táncát, a tél kopár ágakra rakódó csillámfehér kristály-ajándékait. De még ha más fából faragtak volna is, ablakodon benéznek-belátnak ők, a szelekkel táncolók, erkélyedre tobozt, makkot, röppentyűt vagy komisz vattabolyhot hintenek, csak hogy láthasd a lényegget, amik ők maguk. Bőrödbe nem karcolják kedvesük nevét, ha szerelmesek, árnyékot és enyhet adnak inkább, s gyümölcsükben – belekóstolt ősöd, s ezt hagyta örökül – a jó és rossz tudása utáni égető vágy, s talán az örök élet elixírjének receptje lakik.

„Mert aki az Éggel köti össze a Földet, társad az, benne magadra ismerhetsz!” – mondta a költő, s fává lett hirtelen, mintsem pávává tette volna sorsa.

Z. Németh István

Játszik

Én hallottam a halált muzsikálni,
egy kapualjban állt egy esős délután,
ócska hegedű sírt a kezében.
Az arra járók dobtak a kalapjába
némi aprót, majd gyorsan továbbálltak.
Aztán egy brácsás és egy gordonkás
csatlakozott a térden csúszó dalhoz,
s csak az egyikük ismerte fel időben,
hogy az életével játszik.

Hiba

A NASA összecsipegetett néhány verset
valamelyik fekete lyuk mélyéről.
Két év alatt sikerült lefordítani őket,
de mint kiderült, pont egy dilettáns
aldebarani költőt fogott ki az ürteleszkóp.
A vezérigazgató el akarta kerülni a szégyent,
a jóval kisebb költségvetés rémét,
ezért újra- és újrafordította a műveket.
Végül csak kijött belőlük egy újabb
teremtésmítosz, hogy a nagy Züár előtt
negyvenhét miklonpóttal egy fébnyi
mölleney okozta a lácsi dürcsenést.
Mindent romba döntött viszont az
a lábjegyzet, hogy Ramszesz fáraó
szerint a hot dog nem is jó kecsappal.

Ikarusz

Ez a macska úgy viselkedik,
mintha ember lenne. No, nem a
pöttyös nyakkendő miatt, vagy
hogy jól áll mancsában a sétatálca,
kiül a ház elé a padra, és szemével
a játszó kisgyermeket vigyázza.
Este bekéredzkezik a házba,
és kérdi, hogy megvan-e Hamvastól
A tej filozófiája. Bor, bor, mondjuk
szinte egyszerre, ő meg: tudom, Ikaria
ókori városának a neve Inój, melynek
jelentése bor. A monda szerint Dionüszosz,
a bor istene, ki a sziget szülötte volt,
a Prámniai kősziklán telepített egy szőlőt,
melyből az első Prámniai bor lett.
És mosakszik. Nehéz lesz ezentúl
mellette élnünk. Ó, mester, szólítja meg
őt a gyermek, mesélj még, miért is
kutatják az Ikarusz nevű sziklazátonyt?

